

Asia: Ulkoministeriön asetus ulkoasianhallinnon suoritteiden maksuista vuonna 2025

1 Tausta

Ulkoministeriön asetus ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksullisuudesta annetaan pääsääntöisesti kalenterivuosittain. Asetuksessa on säädetty ulkoasiainhallinnon eli ulkoministeriön ja Suomen edustustojen suoritteiden maksullisuudesta. Voimassa oleva ulkoministeriön asetus (1123/2023) on tullut voimaan 1. tammikuuta 2024 ja on voimassa 31. päivään joulukuuta 2024 saakka.

Ulkoministeriössä on tunnistettu tarve selvittää tarkemmin ulkoasiainhallinnon tiettyjen suoritteiden osalta suoritteista perittävien maksujen perusteet ja mahdolliset uudet maksulliset suoritteet. Valtiovarainministeriö on ulkoministeriölle 24.11.2023 antamassaan lausunnossaan (VN/30872/2023-VM-18) korostanut edellä mainitun selvitystyön tärkeyttä.

Tämän lisäksi ulkoministeriössä on tunnistettu tarve selventää voimassa olevaa maksumallia konsulipalvelulain 13 §:n mukaisesta varojen siirtämisestä sekä taloudellisesta avustamisesta, koska se ei ole tarpeeksi selkeä eikä se ole sellaisenaan sovellettavissa konsulipalvelulain 15 §:ssä tarkoitettuihin kriisitilanteisiin.

Valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta perittävän maksun tulee vastata suoritteen tuottamisesta aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Pykälän 2 momentin mukaan yhden tai useamman viranomaisen saman laatuista suoritteista voidaan määrätä saman suuruinen maksu silloinkin, kun suoritteen tuottamisesta aiheutuvat kustannukset poikkeavat toisistaan. Tällaisen kiinteän maksun suuruutta määrättäessä on otettava huomioon suoritteiden keskimääräinen kokonaiskustannus.

Valtion maksuperustelain 6 §:n 3 momentin mukaan maksu voidaan määrätä perittäväksi yleisesti suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä, jos siihen terveyden- ja sairaanhoitoon, muihin sosiaalisiin tarkoituksiin, oikeudenhoitoon, ympäristönsuojeluun, koulutustoimintaan tai yleiseen kulttuuritoimintaan liittyvistä tai näihin verrattavista syistä on perusteltua syytä. Erityisestä syystä maksu voidaan määrätä tietyltä ryhmältä perittäväksi suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä. Erityisestä syystä maksu, joka muuten määrättäisiin suoritteen omakustannusarvoa vastaavaksi, saadaan määrätä tätä korkeammaksi. Valtion maksuperustelain 6 §:n 4 momentin mukaan silloin, kun suoritteesta määrätään perittäväksi maksu, peritään vastaava maksu myös valtion viranomaiselta, jollei muuhun menettelyyn ole erityistä syytä.

Valtion maksuperustelain 7 §:n 1 momentin nojalla muiden kuin 6 §:ssä tarkoitettujen suoritteiden hinnoista päätetään liiketaloudellisin perustein.

2 Nykytila

2.1 Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) myöntämä kansainvälinen henkilöturvallisuusselvitystodistus (Personnel Security Clearance, PSC)

Ulkoministeriö toimii kansainvälisten tietoturvallisuusvelvoitteiden toteuttamisessa Suomen kansallisena turvallisuusviranomaisena. Puolustusministeriö, pääesikunta, suojelupoliisi ja Liikenne- ja viestintävirasto toimivat kansainvälisissä tietoturvallisuusvelvoitteissa tarkoitettuina määrättyinä turvallisuusviranomaisina. Kansallisen turvallisuusviranomaisen (jäljempänä NSA) toimivalta, vastuut ja tehtävät perustuvat lakiin kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista (588/2004) sekä turvallisuusselvityslakiin (726/2014). NSA:n tehtävänä on erityisesti ohjata ja valvoa, että kansainvälisistä tietoturvelvoitteista annetussa laissa tarkoitetut erityissuojattavat tietoaineistot suojataan ja niitä käsitellään asianmukaisesti. NSA ei tällä hetkellä peri maksua turvallisuusselvitysten pohjalta tehtävistä kansainvälisen turvallisuusluokitellun tiedon käsittelyyn oikeuttavista kansainvälisistä henkilöturvallisuusselvitystodistuksista (PSC) tai niihin liittyvistä ilmoituksista ja tietopyynnöistä (PSCC, APSC, PSCIS), kansainvälisistä yritysturvallisuusselvitystodistuksista (FSC) tai niihin liittyvistä ilmoituksista ja tietopyynnöistä (FSCIS) tai vierailulupapyynnöistä (RfV). Yhteensä NSA antoi kansainvälisiä henkilöturvallisuusselvitystodistuksia vuonna 2023 5140 kappaletta, joista noin 60 prosentissa hakijana oli Puolustusvoimat. Lisäksi NSA antoi kansainvälisiä henkilöturvallisuusselvitystodistuksia ulkoministeriön, muiden ministeriöiden ja valtion virastojen ja laitosten sekä kansainvälisten järjestöjen hakemuksesta. Pieni osa henkilöturvallisuusselvitystodistushakemuksista on tehty yritysten työntekijöille lähinnä kansainväliseen yritysturvallisuus- eli FSC-prosessiin liittyen, jota on selostettu jäljempänä.

NSA ei ole perinyt maksua kansainvälisille järjestöille ja vieraalle valtioille annettavista todistuksista ja ilmoituksista kansainvälisen käytännön mukaisesti. Maksua ei ole myöskään peritty NSA:n päätöksistä tai niihin liittyvistä todistuksista. Ulkoministeriö on hakijana isossa osassa hakemuksia ja ulkoministeriö toimiessaan kansallisena turvallisuusviranomaisena ei peri ulkoministeriöltä maksuja. Turvallisuusselvityksiä laativat määrättyinä turvallisuusviranomaisina (Designated Security Authority, DSA) suojelupoliisi ja pääesikunta. Suojelupoliisi perii maksun turvallisuusselvityksistä, joita käytetään PSC-harkinnan perusteena. Perusmuotoinen turvallisuusselvitys maksaa 135 euroa, perusmuotoinen turvallisuusselvitys sisältäen ulkomaan sidonnaisuudet 415 euroa, laaja turvallisuusselvitys 650 euroa ja henkilöturvallisuusselvitystodistus 65 euroa. Pääesikunta DSA viranomaisena tekee turvallisuusselvitykset Puolustusvoimien henkilöstöstä, eikä peri niistä maksua.

2.2 Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) myöntämä kansainvälinen yritysturvallisuusselvitystodistus (Facility Security Clearance, FSC):

Kansainvälinen yritysturvallisuusselvitys annetaan kansainvälisen tietoturvaluokituksen perusteella. Käytännössä kansainvälistä FSC:tä edellytetään, kun yrityksellä on pääsy toisen valtion tai kansainvälisen järjestön luokiteltuun tietoon tasolla CONFIDENTIAL tai korkeampi. FSC:ä tarvitsevien yritysten joukossa on erityisesti paljon puolustusalan suuria yrityksiä, mutta joukossa on myös pieni- ja keskisuuria yrityksiä. Kansainvälisiä yritysturvallisuusselvitystodistuksia (FSC) on voimassa tällä hetkellä 36 kappaletta. NSA päättää kansainvälisen yritysturvallisuusselvityksen perusteista, valtuuttaa auditoivan viranomaisen suorittamaan tarvittavan arvioinnin yrityksestä ja edellytysten täytyessä myöntää FSC-todistuksen, joka antaa oikeuden käsitellä kansainvälistä turvallisuusluokiteltua tietoa FSC-todistuksessa määritetyin edellytyksin. FSC-todistus mahdollistaa yrityksen osallistumisen kansainväliin turvallisuusluokiteltuihin hankkeisiin ja parantaa näin myös yritysten kilpailukykyä.

Yritysturvallisuusselvitys on voimassa pääsääntöisesti **viisi** vuotta. Turvallisuusselvityslain (726/2014) 54 §:n mukaan turvallisuusselvitys on voimassa toistaiseksi, enintään kuitenkin viisi vuotta. Sama koskee turvallisuusselvityksen perusteella annettavaa todistusta, jollei todistusta ole annettu määräaikaista tehtävää tai tiettyyn hankkeeseen kuuluvaa tehtävää varten taikka toimivaltainen viranomainen selvitykseen liittyvien erityisten olosuhteiden vuoksi toisin päätä.

Yrityksessä tai viranomaisessa tehtävän auditoinnin tekee turvallisuusjohtamista ja fyysistä turvallisuutta koskevien kysymysten osalta suojelupoliisi ja pääesikunta, Liikenne- ja viestintäviraston vastatessa teknistä tietoturvaluokituksen perusteista. Suojelupoliisi perii FSC-prosessiin liittyvästä auditoinnista selvityksen laajuudesta riippuen joko 5000 euroa tai 10 000 euroa. Pääesikunta ei peri maksuja suoritteesta omalta hallinnonalaltaan tai yrityksiltä, jotka ovat mukana Puolustusvoimien hankkeissa. NSA ei ole perinyt kansainvälisen yritysturvallisuusselvitysprosessin johtamisesta ja siitä annettavasta todistuksesta maksua.

Kansainvälinen vertailu osoittaa, ettei Pohjoismaiden ja Baltian maiden turvallisuusviranomaiset peri yritysturvallisuusselvitystodistuksesta maksuja. Maksua eivät myöskään peri Saksa, Ranska, Italia, UK, Sveitsi tai Luxemburg. Maksuja FSC-todistuksesta perivät Belgia, Alankomaat ja Itävalta. Mikään edellä mainituista verrokkimaista ei peri maksuja valtion viranomaisilta. Belgian, Alankomaiden ja Itävallan perimä maksu FSC-todistuksesta kattaa auditoinnin, jonka Suomessa tekee pääesikunta tai suojelupoliisi. Belgian, Alankomaiden tai Itävallan perimät maksut eivät perustu todellisiin kuluihin tai käytettyyn aikaan. Suoritteiden suuruuden ja kattavuuden määrittäminen on osoittautunut ylipääsemättömäksi ongelmaksi useissa verrokkimaissa. Niissä maissa, joissa maksuja peritään, maksut ovat muodollisia.

2.3 Varojen välittäminen ja taloudellinen avustaminen

Konsulipalvelulain (498/1998) 13 §:ssä säädetään varojen välittämisestä (jäljempänä UM talletus) Varoja voidaan välittää etukäteen tehtyä talletusta vastaan hädänalaisessa asemassa

olevan konsulipalvelunsaajan avustamiseksi. Talletus tehdään ulkoministeriön osoittamalle tilille. Toimenpiteenä kyseisestä tehtävästä käytännössä kutsutaan ”UM talletukseksi”. Konsulipalvelulain 13 §:ssä säädetään myös taloudellisesta avustamisesta. Taloudellista avustamista annetaan konsulipalvelulaissa säädetyin edellytyksin silloin, kun edellä mainittua varojen siirtoa ei ole mahdollista tehdä. Taloudellisesta avustamisesta tehdään takaisinmaksusitoumus, jossa konsulipalvelunsaaja sitoutuu maksamaan saamansa taloudellisen avun takaisin ulkoasiainhallinnolle. Taloudellista avustamista koskeva tehtävä käsittää useita eri toimenpiteitä edustustossa laadittavan takaisinmaksusitoumuksen lisäksi. Ulkoministeriö muun muassa selvittää hakijan varallisuustilanteen sekä mahdollisuudet saada taloudellista avustusta muualta kuten esim. hakijan nimeämiltä henkilöiltä Suomessa tai maksusitoumuksen hakijan kotikunnalta. Käytännössä tehtävästä käytetään nimitystä takaisinmaksusitoumus. Taloudellista avustamista koskevan palvelun omakustannushinta on vuoden 2023 laskelman mukaisesti 157 euroa. Omakustannushintaa laskettaessa on huomioitu edellä mainitut tehtävät kuten varallisuustilanteen selvittäminen.

Käytännössä hädänalaisessa asemassa olevan rahavarat saattavat kattaa osan hänen tarvitsemistaan varoista, jolloin edustuston toimet käsittävät samanaikaisesti sekä varojen välittämisen (UM talletus) että taloudellisen avustamisen (takaisinmaksusitoumus). Tilanteessa, jossa varojen siirtäminen eli talletus ja takaisinmaksusitoumus tehdään samanaikaisesti ovat niitä koskevat toimenpiteet osin päällekkäisiä keskenään. Pääsääntöisesti varojen siirtäminen ja taloudellisen avustamisen antaminen alkavat selvitystyöllä siitä, mitkä mahdollisuudet hädänalaisessa asemassa olevalla henkilöllä on itsellään maksaa tarvittava rahamäärä.

Konsulipalvelulain 15 §:n mukaisissa kriisitilanteissa taloudellinen avustaminen eli takaisinmaksusitoumus tehdään ilman etukäteistä selvitystyötä. Toimenpiteeseen ei tällöin sisälly sen selvittämistä, onko konsulipalvelunsaajalla itsellään tai hänen lähiomaisillaan mahdollisuutta avustaa taloudellisesti kyseisessä kriisitilanteessa. Takaisinmaksusitoumus laaditaan konsulipalvelun saajan kanssa esimerkiksi evakuoitintilanteen yhteydessä lentokentällä. Pääasiallisen työn määrä muodostuu näissä tilanteissa jälkikäteen tapahtuvan perinnän hoitamisesta, jolloin ulkoministeriö perii avustamansa määrän asiakkaalta takaisin.

Vuonna 2022 Suomen edustustot suorittivat yhteensä **84** taloudellista avustamista (takaisinmaksusitoumusta) koskevaa avustustehtävää ja yhteensä **50** varojen välittämistä (talletusta) koskevaa tehtävää. Vuonna 2023 vastaavasti Suomen edustustot suorittivat yhteensä **81** taloudellista avustamista (takaisinmaksusitoumus) ja yhteensä **28** varojen välittämistä (talletus) koskevaa tehtävää. Vuonna 2023 annettiin yhteensä 53 takaisinmaksusitoumusta, jotka liittyivät kriisitilanteisiin ja ne liittyivät kotiutuksiin Israelista ja Sudanista.

2.4 Ulkoministeriön EU:n pakoteasetusten nojalla myöntämät poikkeusluvut

Eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämiseksi annetun lain (659/1967) 2 b §:n 4 momentin mukaan ulkoministeriö

vastaa Suomessa pakotteita koskevissa säädöksissä kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle osoitettavista tehtävistä, jos ne eivät kuulu muun viranomaisen toimialaan. Ulkoministeriö voi toimivaltaisena viranomaisena myöntää luvan EU:n pakoteasetuksissa säädetyistä kielloista poikkeamiseksi tiettyjen asetuksissa tarkkaan määriteltyjen ehtojen nojalla. Poikkeusluvilla tarkoitetaan varojen, tavaroiden, teknologian ja soveltuvin osin palveluiden vientilupia, tuontilupia sekä ns. markkinoilta poistumislupia (exit-lupia). Poikkeuslupia käsitellään ulkoministeriössä pakoteyksikössä sekä vientivalvontayksikössä.

Valtaosa ulkoministeriön pakoteyksikön EU:n pakoteasetusten nojalla antamista käsitellyistä poikkeuslupahakemuksista koskevat Venäjän vastaisia pakoteasetuksia eli rajoittavista toimenpiteistä Ukrainan tilannetta epävakauttavien Venäjän toimien johdosta annettuun neuvoston asetukseen (EU) N:o 833/2014 (*sektoripakoteasetus*) ja Ukrainan alueellista koskemattomuutta, suvereniteettia ja itsenäisyyttä heikentävien tai uhkaavien toimien johdosta määrättävistä rajoittavista toimenpiteistä annettuun neuvoston asetukseen (EU) N:o 269/2014 (*henkilöpakoteasetus*). Kaiken kaikkiaan eri pakotejärjestelmiä on tällä hetkellä noin 45 kappaletta (muuttuvat tiuhaan tahtiin ja uusia pakotteita säädetään jatkuvasti) ja jokaisessa pakotejärjestelmässä on poikkeuslupaperusteita.

Tällä hetkellä poikkeuslupien käsittely, myönnettyt poikkeusluvut sekä kielteiset poikkeuslupapäätökset ovat maksuttomia. Vuoden 2022 aikana pakoteyksikköön tuli vireille 72 poikkeuslupahakemusta ja 60 poikkeuslupaa myönnettiin. Vuoden 2023 aikana tuli vireille 111 poikkeuslupahakemusta ja 59 poikkeuslupaa myönnettiin. Tämän vuoden aikana on tullut 55 poikkeuslupahakemusta vireille (10.9.2024).

Vientivalvontayksikkö vastaanotti pakotteiden mukaisia poikkeuslupahakemuksia vuonna 2023 yhteensä 21 kappaletta ja myönsi yhden luvan. Muissa EU:n jäsenmaissa ei ulkoministeriön pakoteyksikön tietojen mukaan peritä maksuja pakotepoikkeusluvista.

2.5 Vientivalvontaluvat

Ulkoministeriön vientivalvontayksikkö myöntää valvottuja kaksikäyttötuotteita koskevia yksittäislupia, koontilupia, ennakkotietopäätöksiä, päätöksiä valvonnanalaisuustiedusteluun tai pakotteiden mukaisia poikkeuslupia. Sekä vastaanottaa ilmoituksia unionin sekä kansallisen yleisluvan käyttämisestä.

Ulkoministeriön toimivalta, vastuut ja tehtävät valvottujen kaksikäyttötuotteiden luvituksessa perustuvat Euroopan Parlamentin ja Neuvoston Asetukseen (EU) 2021/821 kaksikäyttötuotteiden vientiä, välitystä, teknistä apua, kauttakulkua ja siirtoa koskevan unionin valvontajärjestelmän perustamisesta sekä lakiin kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (562/1996). Uusi laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (500/2024) tuli voimaan 15.9.2024 ja sillä kumottiin aikaisemmin voimassa ollut laki kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (562/1996). Ulkoministeriön vientivalvontayksikkö ei peri maksua yksittäisluvista, mukaan lukien yksittäisluvan päivitys ja voimassaolon jatkaminen, eikä yksittäislupiin rinnastettavista kauttakuljetusluvista, välitysluvista, siirtoluvista, luvista

teknisen avun toimittamiseen, eikä koontiluvista, mukaan lukien koontiluvan päivitys ja voimassaolon jatkaminen, ennakkotietopäätöksistä tai päätöksistä valvonnanalaisuustiedusteluihin. Yhteensä lupia ja päätöksiä myönnettiin vuonna 2023 noin 1500 kappaletta, joista 900 oli yksittäislupia. Lupia on myönnetty vuosittain noin 50 yritykselle. Kaikista yksittäislupahakemuksista 11 prosenttia oli vuonna 2023 pienten ja keskisuurten yritysten tekemiä. Vuoden 2023 yksittäislupahakemuksista noin 14 prosentissa viennin arvo oli määrältään alle 100 euroa.

Viejän tekemä ilmoitus Euroopan unionin sekä kansallisen yleisluvan käyttämisestä on niin ikään ollut maksuton, samoin ulkoministeriön vientivalvontayksikön myöntämät EU:n pakotesäädösten perusteella myönnettyt poikkeusluvut, kun kyse on valvotuista kaksikäyttötuotteista.

Vientivalvontaan liittyvien suoritteiden maksuttomuudelle on katsottu olevan valtion maksuperustelain 6 §:n 3 momentin mukainen perusteltu syy. Kaksikäyttötuotteiden lupavaatimukset on säädetty ulko- ja turvallisuuspoliittisista näkökohdista ja ne rajoittavat perustuslaissa taattua elinkeinovapautta. Ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi kohdistaa valtion UTP -intressejä tukevien elinkeinovapauden rajoitusten aiheuttamia kustannuksia vientiyritysten maksettaviksi. Pääsääntöisesti myöskään muissa EU:n jäsenvaltioissa vientiluvat eivät ole maksullisia. Maksuja eivät peri Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Itävalta, Kreikka, Kroatia, Kypros, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Tanska, Tsekki ja Unkari. Maksuja perivät Bulgaria, Latvia, Liettua, Ruotsi, Slovakia, Slovenia ja Viro. Lisäksi Saksa on ryhtynyt perimään maksuja vuonna 2024 alusta alkaen. Valtaosa maksuista on muodollisia eikä perustu todellisiin kustannuksiin. Vientilupien maksullisuuden on katsottu heikentävän suomalaisten viejien kansainvälistä kilpailukykyä suhteessa useimpiin verrokkimaihin.

3 Asian valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu ulkoministeriössä yhteistyössä ministeriön eri osastojen kanssa. Asetusehdotuksen valmisteluun on osallistunut talousyksikön, konsulipalvelujen, oikeuspalvelujen, kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA:n) sekä vientivalvontayksikön edustajat.

Ulkoministeriö on pyytänyt lausunnot kohdennetusti valtiovarainministeriöltä, oikeusministeriöltä, sisäministeriöltä, puolustusministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, Maahanmuuttovirastolta, Poliisihallitukselta, Pääesikunnalta, Suojelupoliisilta, Suomi-Seura ry:ltä, Elinkeinoelämän keskusliitolta, Business Finlandilta, Keskuskauppakamarilta, Finanssiala ry:lta, Teknologiateollisuudelta, Perheyritysten liitolta, Suomen Yrittäjiltä, Kaupan liitolta, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus ry:ltä, Teknisen kaupan liitolta, Tullilta, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:ltä, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:ltä,

Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:ltä ja Traficomilta. Asetusehdotus esitetään tarkistettavaksi oikeusministeriön laintarkistuksessa.

3.1 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Lausuntoja saatiin yhteensä 10 kappaletta. Lisäksi oikeusministeriö ilmoitti, ettei se lausu esityksestä. Valtiovarainministeriö on lausunnossaan pitänyt hyvin kannatettavana sitä, että ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksullisuutta laajennetaan koskemaan kansallisen turvallisuusviranomaisen ja ulkoministeriön vientivalvontayksikön tuottamia suoritteita. Valtiovarainministeriö on huomauttanut, että maksullisuuden laajentaminen kuitenkin aiempaan nähden parantaa ulkoministeriön toimintamenomäärärahatilannetta. Valtiovarainministeriö on pitänyt kustannusvastaavuuden matalaa tasoa huolestuttavana.

3.1.1 Viisumien ja passien hinnat ja kustannusvastaavuus

Valtiovarainministeriö on edellyttänyt lausunnossaan, että ulkoministeriö jatkaa sopeuttamistoimiaan alentuneeseen viisumikysyntään liittyen kustannusvastaavuuden parantamiseksi. Lisäksi valtiovarainministeriö on todennut, että ulkoministeriön tulisi pyrkiä siihen, että myös passin hinta vastaa sen omakustannushintaa. Valtiovarainministeriö voi puoltaa nykyistä asetusluonnosta, mikäli ulkoministeriö huomioi yllä mainitut näkemykset valmistellessaan vuoden 2025 maksuasetusta.

Suomi-Seura ry on kiinnittänyt huomioita ulkomailla myönnetyn passin korkeaan hintaan, joka asettaa Suomen kansalaiset eriarvoiseen asemaan asuinpaikkansa perusteella. Suomi-Seura ry on lausunnossaan esittänyt viiden vuoden passinhinnan kohtuullistamista ja sitä, että passin voimassaolon pidentämistä 10 vuoteen tulee kiirehtiä ja ulkomailla tapahtuvan passinhaun digitalisointia edistää tehokkaasti.

Valtiovarainministeriön lausunnon johdosta ulkoministeriö toteaa, että viisumeiden osalta ulkoministeriö jatkaa jo suoritettujen tehostamistoimien lisäksi viisumien suoritemaksujen alijäämäistä kustannusvastaavuuden tason parantamista erikseen siihen perustetun hankkeen puitteissa, jossa viisumimenettelyä pyritään entisestään tehostamaan kustannusvastaavuuden parantamiseksi. Valtiovarainministeriön huomioon siitä, että passin hinta tulisi jatkossa vastata sen omakustannushintaa ulkoministeriö toteaa, että ulkoministeriössä on vireillä hanke, jossa tarkastellaan konsulipalvelujen antamista edustustoissa mukaan lukien passien myöntämistä edustustoissa. Tarkastelussa kiinnitetään erityistä huomiota passin myöntämisprosesseihin ja niiden tehostamiseen kustannusvastaavuuden parantamiseksi. Tavoitteena on saada passin myöntämistä koskeva prosessi kustannustehokkaammaksi, mikä heijastuisi jatkossa myös passin omakustannushintaan.

Suomi Seura ry:n lausuntopalautteen johdosta ulkoministeriö toteaa, että nykyinen passin hinta on tällä hetkellä sen omakustannusarvoa alempi eikä hinnan alentamiselle entisestään omakustannusarvoa alemmaksi ole perusteita. Passin hintaa ei kuitenkaan koroteta, perustelumuistiossa esitetyillä perusteilla.

Lausuntopalautteessa on esitetty, että ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset saatetaan eriarvioiseen asemaan, koska passin hinta on korkeampi silloin, kun se myönnetään ulkomailla Suomen edustustossa. Yhdenvertaisuusperiaatteen soveltaminen yksinään ei tässä yhteydessä ole peruste poiketa maksuperustelain mukaisesta lupatyyppikohtaisesta kustannusvastaavuusperiaatteesta.

Tässä yhteydessä ulkoministeriö korostaa, että se on omalta osaltaan esittänyt passin voimassaoloajan pidentämistä kymmeneen vuoteen useassa eri yhteydessä. Ulkoministeriö myös selvittää passinmyöntöprosessin kehittämistä aiempaa kustannustehokkaammaksi.

3.1.2 Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) suoritteet

Sisäministeriö on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota uusien maksujen suuruuteen, joita se pitää merkittävänä muutoksena suhteessa aikaisemmin maksuttomiin suoritteisiin. Ministeriön hallinnonalalla Rajavartiolaitoksessa teetetään vuosittain henkilöturvallisuusselvityksiä yli 4 500 kappaletta ja PSC-todistusten muuttuminen maksulliseksi toisi Rajavartiolaitokselle lisäkustannuksia. Sisäministeriö on tuonut esiin, että PSC-todistusten tarve Rajavartiolaitoksen toiminnassa perustuu suoraan varautumiseen ja maanpuolustukseen sekä EU-rajavalvontayhteistyöhön liittyviin Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin, minkä perusteella PSC-todistusten maksuttomuus olisi perusteltua sotilasorganisaatioille. Sisäministeriö on viimeksi mainitun johdosta ehdottanut asetuksen 8 §:n 18 kohtaa muutettavan siten, että henkilöturvallisuusselvitystodistukset olisivat myös jatkossa maksuttomia Rajavartiolaitoksen sekä Puolustusvoimien palveluksessa oleville henkilöille.

Puolustusministeriö on lausunnossaan esittänyt, ettei kannata kansallisen turvallisuusviranomaisen suoritteiden muuttamista maksulliseksi. Puolustusministeriön on todennut, että PSC-todistuksesta ei peritä missään muussa maassa maksuja muilta viranomaisilta. Valtaosa PSC-todistuksista laaditaan viranomaisille ja pelkästään Puolustusvoimien osuus PSC-todistuksista on 60 prosenttia. Puolustusministeriö on kiinnittänyt huomiota myös perittävien maksujen suuruuteen ja pitää esitettyjä maksuja sekä kustannusarviota suurina, kun niitä vertaa Suojelupoliisin turvallisuusselvitysten maksuihin. Puolustusministeriön on pitänyt turvallisuusselvityksen työmäärää ja eri vaiheita myös moninaisempina verrattuna PSC-todistukseen liittyvään työmäärään.

Sisäministeriön lausunnon johdosta ulkoministeriö toteaa, että vuosittain myönnettyjen PSC-todistusten määrä on merkittävästi pienempi kuin eri syistä laadittavien turvallisuusselvitysten. Suojelupoliisi yksin laatii vuositasolla noin 100 000 maksullista henkilöturvallisuusselvitystä, kun kansallinen turvallisuusviranomainen on vuonna 2023 myöntänyt 5 141 PSC-todistusta. Rajavartiolaitoksen osuus myönnettyistä PSC-todistuksista on viimeisen kahden vuoden aikana ollut noin 0,6–1,7 prosenttia, joka ei määrällisesti ole poikkeuksellinen suhteessa muiden viranomaishakijoiden osuuteen. PSC-todistusten myöntäminen perustuu lisäksi aina ja erottamattomasti sellaisiin kansainvälisiin velvoitteisiin, jotka koskevat muun muassa

maanpuolustusta, poikkeusoloihin varautumista, kansainvälistä yhteistyötä sekä turvallisuutta, joita sisäministeriö on lausunnossaan nostanut esiin perusteina maksuttomuudelle.

Puolustusministeriön lausunnon johdosta ulkoministeriö toteaa, että vertailu muiden valtioiden PSC-todistusten maksullisuuteen ei ole tarkoituksenmukainen, koska missään vertailun kohteena olleissa maissa ei veloiteta viranomaishakijoilta maksuja myöskään turvallisuusselvityksistä. Kun Suomessa on jo hyväksytty käytäntö, jonka mukaan Suojelupoliisin laatimat turvallisuusselvitykset ovat maksullisia, kyseessä ei ole varsinainen muutos turvallisuusselvitysten maksullisuuteen. Kyse on pikemminkin siitä, että maksun piiriin tulisivat muutoksen myötä selvitysprosessin kaikki vaiheet, jolloin erilaiset piilokustannukset on mahdollista saada esiin ja kustannukset voidaan kohdistaa maksuperustelain tavoitteiden mukaisesti oikein. Ulkoministeriö ei pidä PSC-todistuksista esitettyä maksun määrää myöskään kohtuuttomana, sillä työn määrä ja vaiheet ovat yhtenevät Suojelupoliisin laatimien perusmuotoisten turvallisuusselvitysten kanssa. Suojelupoliisin perusmuotoisen turvallisuusselvityksen hinnan odotetaan nousevan ensi vuoden alussa noin 30 prosenttia, jonka jälkeen sen kustannus on noin 16 prosenttia enemmän kuin PSC-todistuksesta ehdotettu maksu.

3.2.3 Vientivalvontayksikön suoritteet

Lausuntoja saatiin ulkoministeriön vientivalvontayksikön suoritteiden osalta yhteensä kuusi kappaletta. Suurin osa lausuntojen antajista suhtautuivat kielteisesti vientivalvontayksikön suoritteiden muuttumisesta maksulliseksi ja korosti toiminnanharjoittajien kilpailukyvyyn heikkenemistä EU:n jäsenvaltioiden muihin toimijoihin verrattuna, sekä toiminnanharjoittajille aiheutuvan hallinnollisen taakan lisääntymistä.

ABB Oy ei lausuntopalautteessaan pitänyt kaksikäyttötuotteiden vientilupien muuttumista maksulliseksi kannatettavana, tätä on lausunnoissa perusteltu muun muassa sillä, että yritysten kilpailukyky heikkenee, verrattuna muihin EU-jäsenvaltioihin sekä lisää yritysten hallinnollista taakkaa. Lisäksi on esitetty Ruotsin mallin mukaista vientilupiin liittyviä vuosimaksujen käyttöönottoa. Ulkoministeriö on lausuntopalautteen perusteella lisännyt perustelumuistion vaikutustenarviointiin maininnan Ruotsin mukaisesta laskutusmallista.

Suomen yrittäjät Ry totesi lausunnoissaan, että vaikutuksia yrityksiin tulee seurata ja tarvittaessa niitä tulee pyrkiä lievittämään. PIA Ry toi lausunnoissa myös esille, että vaikutustenarviointia olisi hyvä lisätä. Lisäksi tulisi mainita, että maksullisuuden asettamisella voi myös olla vaikutuksia suurikokoisempiin vienteihin. Ulkoministeriö on näiden lausuntopalautteiden perusteella lisännyt vaikutustenarviointia perustelumuistioon sekä lisännyt maininnan siitä, että maksullisuuden asettamisella voi myös olla vaikutuksia suurikokoisempiin vienteihin.

Nokia Solutions and Networks Oy on lausunnossaan todennut, että maksua ei tulisi periä asian tullessa vireille vaan laskuttamalla. Lausunnoissa on myös esitetty koontilaskutuksen

käyttöönottoa, tätä laskutusmallia on myös esitetty Airbus Defence and Space Oy:n toimesta. ABB Oy ei myöskään pitänyt lupamaksujen kohdentamista vientilupa- ja transaktiokohtaisesti kannatettavana. Lausuntopalautteen perusteella ehdotetun asetuksen ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2025 10 §:ään on lisätty kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa koskevien suoritteiden osalta, että maksu voidaan periä jälkikäteen. Tämä muutos on perusteltua, sillä mikäli maksu perittäisiin asian vireillepanon yhteydessä, se aiheuttaisi ylimääräistä viivettä hakemusprosessiin. Hakemus olisi siten käsiteltävä ennen maksun perimistä, koska muutoin maksu, joka suoritettaisiin asian vireillepanon yhteydessä voisi aiheuttaa viivettä hakemusprosessiin, ja saattaisi suomalaiset toiminnanharjoittajat heikompaan asemaan verrattuna muihin EU:n jäsenvaltioiden toiminnanharjoittajiin.

Airbus Defence and Space Oy on puolestaan lausunut, että muutoshakemusten maksullisuutta tulisi täsmentää, koska samalla muutoshakemuksella voidaan muun muassa hakea voimassaoloajan jatkamista, pyytää poistamaan tai lisäämään loppuasiakkaita, ja pyytää korjausta koontilupaan sisältyvien tuotteiden tietoihin. Ulkoministeriö on lausuntopalautteen perusteella täsmentänyt esitystä ja yksilöinyt, milloin koontilupien sekä yksittäislupien muutoshakemusten käsittelystä peritään maksu. Näitä ovat tilanteet, joissa kyseessä on merkittävä muutos. Merkittävänä muutoksena pidetään vastaanottajan, loppukäyttäjän tai muun toiminnanharjoittajan lisäämistä, tai uusien tuotteiden lisäämistä lupaan. Yksittäislupaan muutoshakemuksesta peritään maksu, jos muutos vastaa uuden lupahakemuksen käsittelyä. Tällaisia tilanteita ovat yksittäislupaan voimassaolon jatkaminen, uuden vastaanottajan, loppukäyttäjän, tai muun toiminnanharjoittajan lisääminen, tai uuden tuotteen lisääminen lupaan. Lisäksi Airbus Defence and Space Oy on lausunnossaan todennut, että asiointipalvelun ulkoisten tiedustelujen ja kysymysten maksuttomuudesta tulisi erikseen mainita. Tähän ulkoministeriö toteaa, että maksu esitetään perittävän ainoastaan niistä suoritteista, jotka sisältyvät ehdotettuun ulkoministeriön asetukseen ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksullisuudesta vuonna 2025.

Sisäministeriö kiinnitti lausunnoissaan huomiota maksujen suuruuteen ja piti muutosta aikaisemmasta maksuttomuudesta nyt esitettyihin varsin suuriin korotuksiin tai kokonaan uusiin maksuihin merkittävänä. Lisäksi Sisäministeriö arvioi, että on hyvin mahdollista, että valmisteluasiakirjoissa etukäteen arvioidut kilpailuasetelman heikennykset toteutuvat. Kehitys olisi ristiriidassa hallitusohjelman norminpurun, hallinnollisen taakan keventämisen ja viennin edistämisen rakenteita vahvistavien tavoitteiden kanssa. Lausuntopalautteen perusteella ulkoministeriö on nostanut nämä näkökohdat esille perustelumuistion vaikutustenarvioinnissa.

4 Asetuksenantovaltuus

Asetuksenantovaltuus perustuu valtion maksuperustelain (150/1992) 8 §:ään.

5 Voimaantulo

Asetusta koskeva muutos ehdotetaan tulemaan voimaan 1. päivänä tammikuuta 2025.

Suoritteesta, jota koskeva asia on vireillä tämän asetuksen voimaan tullessa, perittäisiin maksu tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan.

6 Keskeinen sisältö

6.1. Varojen siirtäminen ja taloudellinen avustaminen

Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi uutena maksuttomana suoritteena varojen siirtäminen (UM talletus) silloin, kun se suoritetaan samanaikaisesti taloudellisen avustamisen (takaisinmaksusitoumus) yhteydessä, koska sitä koskeva työmäärä sisältyy taloudellista avustamista koskevan tehtävän suorittamiseen. Käytännössä varojen siirtäminen ja taloudellinen avustaminen tehdään usein samanaikaisesti, jolloin niitä koskevat toimenpiteet ovat osittain päällekkäisiä. Tällöin kahden eri maksun perimiseen ei ole perustetta. Tällöin asiakkaalta perittäisiin ainoastaan taloudellisesta avustamista eli takaisinmaksusitoumuksesta perittävä maksu. Samassa yhteydessä selvyyden vuoksi varojen siirtämistä koskevan suoritteen nimikettä esitetään selvennettäväksi asetuksen liitteessä lisänimikkeellä ”UM talletus”.

Konsulipalvelulain 15 §:ssä tarkoitettussa kriisitilanteessa taloudellisen avustamiseen eli takaisinmaksusitoumuksen laatimiseen ei sisälly normaalisti suoritettavaa etukäteistä konsulipalvelunsaajan taloudellisen tilanteen selvittämistä, mikä on otettava huomioon suoritteesta perittävän maksun määräytymisessä. Suoritteesta perittävän maksun perusteena on siten jälkikäteen tehtävä perintää koskevan työn osuus, jossa työaika keskimäärin noin 30 -60 minuuttia. Tämän johdosta esitetään asetuksen liitteenä olevaan maksutaulukkoon uutta suoritetta koskien taloudellista avustamista (takaisinmaksusitoumus) konsulipalvelulain 15 §:ssä tarkoitetuissa kriisitilanteissa. Suoritehinnaksi esitetään 40 euroa. Taloudellinen avustaminen jäisi edelleen omaksi maksuasetuksen suoritteeksi, josta perittäisiin nykyinen voimassa oleva hinta 150 euroa. Lisäksi esitetään, että taloudellista avustamista koskevan suoritteen nimikkeeseen lisättäisiin selvyyden vuoksi lisänimike ”takaisinmaksusitoumus”.

6.2 Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) myöntämät turvallisuustodistukset

NSA:n myöntämistä turvallisuusselvityksistä esitetään perittäväksi omakustannusarvoa vastaavat maksut. Maksua ei ehdoteta perittäväksi valtion maksuperustelain 6 §:n 3 ja 4 momentin nojalla turvallisuusselvityslain (726/2014) tai kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain (588/2004) mukaisesta henkilöturvallisuusselvitystodistuksesta, kun se koskee ulkoasiainhallinnon palveluksessa olevia tai ulkoasiainhallintoon rekrytoitavaa henkilöä. Maksua ei myöskään ehdoteta perittäväksi silloin, kun henkilöturvallisuusselvitystodistus annetaan toisen valtion viranomaiselle tai kansainväliselle järjestölle vastavuoroisuusperiaatteen mukaisesti.

6.3. EU:n pakoteasetusten mukaiset lupahakemusten käsittelymaksut

EU:n pakoteasetusten mukaisten lupahakemusten käsittelymaksut esitetään säilytettäväksi edelleen maksuttomina, koska niiden ei voida katsoa suoranaisesti hyödyttävän yritystä taloudellisesti. Poikkeuslupahakemusten käsittelyn maksuttomuudelle on katsottu olevan valtion maksuperustelain 6 §:n 3 momentin mukainen perusteltu syy. Pakoteasetukset asettavat rajoituksia yksityisten oikeushenkilöiden nauttimiin vapauksiin, mistä syystä näiden rajoitusten poistamiseksi pakoteasetuksen mukaisessa yksittäistapauksessa myönnetty lupa on katsottu sen luonteiseksi, että siitä ei ole tullut määrätä perittäväksi maksua maksuperustelain 6 § 3 momentin perusteella.

Valmistelussa on arvioitu, että lupahakemusten käsittelyn maksullisuus voisi aiheuttaa huomattaviakin ylimääräisiä kustannuksia erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille. Maksullisuus voisi siten heikentää yritysten ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kustannuskilpailukykyä. On hyvin mahdollista, että maksullisuus myös johtaisi perusteltujen hakemusten tekemättä jättämiseen.

6.4. Vientivalvontaluvat

Asetusehdotuksessa esitetään, että käsittelymaksut koskien yksittäislupia, koontilupia, ennakkotietopäätöksiä sekä valvonnanalaisuustiedusteluja muuttuisivat maksullisiksi.

Maksun perusteena esitetään käytettävän kiinteähintaista hakemusmaksua, koska omakustannus arvoon perustuvaa hinnan määrittystä ei ole hakutilanteessa mahdollista tehdä ja keskimääräinen omakustannushintaan perustuva maksu ei kohtelisi viejiä tasapuolisesti. Vientilupahakemukset ovat euromäärältään hyvin erisuuruisia ja vaihtelee vienneistä, joilla ei ole kaupallista arvoa, miljoonan euron vienteihin, joten omakustannus arvoon perustuva hinta muodostaisi kohtuuttomaan taakan arvoltaan pienille vienneille ja saattaisi aiheuttaa pieniarvoisten vientien tyrehtymisen. Kaksikäyttötuotteiden lupavaatimukset on säädetty ulko- ja turvallisuuspoliittisista näkökohdista ja ne rajoittavat perustuslaissa taattua elinkeinovapautta. Kansainvälinen vertailu osoittaa, että EU-jäsenmaiden enemmistö ei peri vientilupia koskevia käsittelymaksuja. Näin ollen omakustannus arvoon perustuva korkeampi hinta saattaisi vaikuttaa myös heikentävästi suomalaisten vientiyritysten, etenkin pienten ja keskisuurten yritysten, asemaan kansainvälisessä kilpailutilanteessa. Maksullisuuden asettamisella voi myös olla vaikutuksia suurikokoisempiin vienteihin. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelma nostaa esille tavoitteen yritysten viennin ja kilpailukyvyn edistämisestä, erityisesti pienten ja keskisuurten toimijoiden osalta. Omakustannushintaan perustuvan maksun sijaan ehdotetaan käytettäväksi hinnan määrittelyn perusteena vertailuministeriön, puolustusministeriön perimiä maksuja, jotka ovat suuruudeltaan 150 tai 190 euroa, mikäli asia käsitellään valtioneuvoston istunnossa. Vientivalvontaluvat myönnetään ulkoministeriön vientivalvontayksikössä, joten johdonmukaisuuden vuoksi esitetään 190 euron suuruista maksua muille kuin uuden koontiluvan myöntämistä tai sen voimassaoloajan jatkamista koskevalle käsittelymaksulle. Koontiluvan myöntämistä tai sen voimassaoloajan jatkamista koskevalle käsittelymaksulle esitetään 900 euron suuruista maksua.

Asetusehdotuksessa esitetään myös, että käsittelymaksu koskien koontiluvan muutoshakemusta muuttuisi maksulliseksi, kun kyseessä on merkittävä muutos. Merkittävä muutos on kyseessä, kun muutoshakemus koskee vastaanottajan, loppukäyttäjän tai muun toiminnanharjoittajan lisäämistä tai uusien tuotteiden lisäämistä lupaan. Lisäksi ehdotetaan, että yksittäisluvan muutoshakemuksesta peritään maksu, jos muutos vastaa uuden luvan käsittelyä. Näin ollen on perusteltua periä käsittelymaksu sellaisesta yksittäisluvan muutoshakemuksesta, joka vastaa uuden yksittäislupahakemuksen käsittelyä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi yksittäisluvan voimassaolon jatkaminen, uuden vastaanottajan, loppukäyttäjän, tai muun toiminnanharjoittajan lisääminen, tai uuden tuotteen lisääminen lupaan.

Valtion maksuperustelain 5 §:n perusteella maksuttomiksi esitetään edelleen viejän tekemää ilmoitusta unionin yleisluvan käyttämisestä. Unionin yleisluvan ei voida katsoa kohdistuvan suoranaisesti yksittäiseen henkilöön, yritykseen tai muuten tarkoin rajattuun ryhmään. Lisäksi uuden kansallisen lain kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta (500/2024) astuttua voimaan 15.9.2024, ulkoministeriö on tehnyt lain 8 §:n mukaisesti päätöksen uuden kansallisen yleisluvan käytöstä 29.10.2024 alkaen. Siten maksuttomaksi esitetään myös valtion maksuperustelain 5 §:n perusteella viejän tekemää ilmoitusta kansallisen yleisluvan käyttämisestä. Kansallisen yleisluvan ei voida katsoa kohdistuvan suoranaisesti yksittäiseen henkilöön, yritykseen tai muuten tarkoin rajattuun ryhmään. Kaksikäyttötuotteiden viejät eivät hae yleislupia, vaan heidän on ilmoitettava ulkoministeriölle yleislupien käytöstä. Koska yleisluvan käyttö perustuu ilmoitukseen, yleislupa ei siten edellytä hakemuksen käsittelyä.

6.5. Ulkoasiainhallinnon muut maksulliset suoritteet

Muihin ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksuihin ei esitetä tehtäväksi muutoksia. Nykyisten suoritteiden maksut säilyisivät ennallaan. Suoritteiden hinnat ovat passia lukuun ottamatta lähellä omakustannusarvoja. Suoritteiden omakustannusarvot perustuvat vuoden 2023 keväällä tehtyihin laskelmiin, jotka perustuvat edustustojen antamiin tietoihin suoritteisiin käytetystä työajoista. Suoritteiden tuottamisessa tai niiden määrissä edustustoissa ei ole tapahtunut passia lukuun ottamatta sellaisia muutoksia, mikä vaikuttaisi kustannusvastaavuuteen. Tämän muutoksia, minkä vuoksi on katsottu, että vuoden 2023 omakustannusarvoja voidaan käyttää arvioitaessa vuoden 2025 maksuasetuksen suoritteiden hintoja.

Passin hinta

Tarkasteltaessa passien myöntömääriä, on Suomen edustustoissa myönnetty vuonna 2023 yhteensä 18 170 kappaletta passeja. Vuonna 2024 Suomen edustustot ovat myöntäneet passeja 1.8.2024 mennessä yhteensä 10 179 kappaletta. Passien myöntömäärät ovat alentuneet osittain passimaksun korotuksesta maksuasetuksen muutoksen yhteydessä 1.9.2023. Vuoden 2024 passien myöntömääräksi ulkoasiainhallinnossa arvioitiin viime vuonna vielä 24 000 kappaletta, mutta näyttäisi siltä, ettei vuodelle 2024 arvioitua määrää tulla saavuttamaan.

Vuoden 2023 tietoihin perustuva omakustannushinta passille on 294 euroa. Edustustoissa myönnettävän passin maksu on ollut 1.9.2023 lähtien 235 euroa.

Valtion maksuperustelain 6 §:n 3 momentin perusteella maksu voidaan jättää kokonaan perimättä tai periä omakustannusarvoa alempana yleisesti seuraavista syistä: terveyden- ja sairaanhoito, muu sosiaalinen tarkoitus, oikeudenhoito, ympäristönsuojelu, koulutustoiminta tai yleinen kulttuuritoiminta taikka näihin verrattava syy.

Nykyistä passimaksua ei esitetä muutettavaksi, vaikka se tällä hetkellä on sen omakustannushintaa alempi. Passimaksun omakustannushintaa alemman suoritemaksun perusteena on, että passi matkustusasiakirjana toteuttaa Suomen kansalaisen oikeutta matkustaa Suomeen. Lisäksi on otettu huomioon myös väestötietojärjestelmässä olevien henkilötietojen ajantasaisuuden ylläpitämisen tarve, joka toteutuu passin uusimisen yhteydessä Suomen edustustoissa. Passimaksun korotus johtaisi osaltaan näiden tietojen päivittämättä jäämiseen, koska se ohjaisi kysyntää entistä alhaisemmaksi. Ulkoministeriö katsoo myös, että omakustannushintaa määriteltäessä tulisi käyttää viimeisen kahden vuoden tietoja, jotta satunnaisvaihtelut saadaan poissuljettua laskelmista.

Vuoden 2024 osalta elokuun lopun tilanteen perusteella passimaksuja arvioidaan tulevan kuluvana vuonna yhteensä noin neljä miljoonaa euroa. Passimaksujen kustannusvastaavuus on laskettu vuonna 2023 olevan 82 prosenttia. Kustannusvastaavuusennuste kuluvalle vuodelle on tällä hetkellä vuoden 2023 kustannusvastaavuutta alempi, mikä johtuu passien alentuneesta kysynnästä. Vuonna 2025 kustannusvastaavuuden ennustetaan laskevan johtuen kysynnän todennäköisestä pienentymisestä.

Henkilökorttien hinta

Edustustot myönsivät henkilökortteja vuonna 2023 yhteensä 4538 kappaletta. Vuonna 2024 Suomen edustustot ovat myöntäneet henkilökortteja 1.8. mennessä yhteensä 3803 kappaletta. Vuoden 2024 osalta myönnettyjen henkilökorttien määräksi arvioitiin 4 500 kappaletta. Jos edustustoista kuitenkin haetaan elo-joulukuun aikana noin 350 kappaletta kuukaudessa, niin tälle vuodelle arvioitu myönnettyjen henkilökorttien määrä ylitetään arviolta noin tuhannella henkilökortilla. Henkilökorttihakemusten määrän kasvamiseen arvioidaan vaikuttaneen edustustoissa myönnettävän passin nykyinen hinta sekä 1.9.2023 voimaantulleet uudet alhaisemmat hinnat henkilökorteille. Esimerkiksi EU-maissa haetaan vaihtoehtoisesti edullisempi henkilökortti, jota voidaan käyttää matkustusasiakirjana EU-alueella passin sijasta.

Vuoden 2023 tietoihin perustuva omakustannushinta henkilökortille on 58 euroa. Edustustoissa myönnettävä henkilökortin maksu on ollut 1.9.2023 lähtien 60 euroa. Elokun lopun tilanteen perusteella henkilökorttimaksuja arvioidaan tulevan kuluvana vuonna yhteensä noin 300 000 euroa. Ottaen huomioon vuoden 2024 kasvanut henkilökorttien myöntömäärä edustustoissa, henkilökorttimaksujen kustannusvastaavuus tällä hetkellä on 100 prosenttia.

Väestötietojärjestelmästä annetun valtioneuvoston asetuksen 34 §:ssä tarkoitettujen edustustojen välittämät ilmoitukset Digi- ja väestötietovirastolle

Edustustot välittivät ilmoituksia Digi- ja väestötietovirastolle vuonna 2023 yhteensä 5457 kappaletta. Vuonna 2024 ilmoituksia on välitetty kappaleita. Välitystehtävän omakustannushinta on vuoden 2023 laskelmien mukaan 44 euroa. Välitystehtävän maksu on 45 euroa. Välitystehtävän kustannusvastaavuus arvioidaan edelleen olevan lähellä 100 prosenttia.

Viisumipäätöksestä tehdyn oikaisuvaatimuksen käsittelymaksu

Ulkoministeriö on vastaanottanut vuonna 2023 yhteensä 914 oikaisuvaatimusta. Vuoden 2024 aikana oikaisuvaatimuksia on vastaanotettu 9.9.2024 mennessä yhteensä 280 kappaletta. Vuoden 2023 laskelman mukaan oikaisuvaatimuksen käsittelymaksun omakustannushinta on ollut 255,49 euroa. Oikaisuvaatimuksen käsittelymaksu on ollut 255 euroa vuodesta 2023 saakka. Oikaisuvaatimuksen omakustannushintaa tarkastellaan seuraavaksi vuonna 2025.

Edustustojen antamat todistukset (notaaripalvelut)

Vuonna 2023 edustustot antoivat notaaripalveluja yhteensä 19 912 kappaletta. Vuoden 2024 osalta notaaripalveluiden tilastotietoja ei ole vielä ollut saatavilla. Vuoden 2023 laskelman mukaisesti edustustojen antamien todistusten omakustannushinta on 48 euroa. Todistusten maksu on 1.9.2023 lukien ollut 50 euroa. Todistusten kustannusvastaavuus arvioidaan edelleen olevan lähellä 100 prosenttia.

Muut konsulipalvelusuoritteet

Edustustojen antamille kaupanvahvistajan todistuksille, kauppa-alueksen väliaikaisille kansallisuustodistuksille, uuden laivapäiväkirjan laatimiselle, meriselityksen vastaanottamiselle ja henkilöä koskevan asiakirjan tai osoitetiedon hankkimiselle on laskettu omakustannusarvot vuonna 2023 alla olevan taulukon mukaisesti. Suoritteiden nykyiset 1.9.2023 lukien voimassa olleet hinnat vastaavat edelleen suoritteiden omakustannushintaa. Laivapäiväkirjan ja meriselityksen vastaanottamisen osalta OKA-hinnan muodostaminen perustui ainoastaan yhden edustuston antamaan arvioon työmäärästä, minkä vuoksi OKA-hinta on poikkeuksellisen alhainen. Ministeriössä on arvioitu em. suoritteisiin menevän huomattavan enemmän aikaa, minkä vuoksi on katsottu, ettei suoritteiden hinnan alentamiselle ole perusteita.

Suorite	OKA-hinta	suoritemaksu lukien	1.9.2023
---------	-----------	------------------------	----------

kaupanvahvistajan todistus	94 euroa	160 euroa	
kauppa-aluksen väliaikainen kansallisuustodistus	165 euroa	200 euroa	
uuden laivapäiväkirjan laatiminen	28 euroa	160 euroa	
meriselityksen vastaanottaminen	27 euroa	300 euroa	
henkilöä koskevan asiakirjan tai osoitetiedon hankkimiselle	77 euroa	100 euroa	

6.6. Ulkoministeriön maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus

Ulkoministeriön maksullisten julkisoikeudellisten suoritteiden tuottojen arvioidaan vuonna 2024 olevan 20,8 miljoonaa euroa, kokonaiskustannusten 40,1 miljoonaa euroa ja kokonaiskustannusvastaavuuden 48 prosenttia.

Vuonna 2025 tuottojen arvioidaan nousevan suoritteiden maksullisuuden laajentumisen myötä noin 1 000 000 euroa. Ulkoministeriön maksullisten julkisoikeudellisten suoritteiden tuottojen arvioidaan vuonna 2025 olevan 25,6 miljoonaa euroa, kokonaiskustannusten 43,5 miljoonaa euroa ja kokonaiskustannusvastaavuuden 59 prosenttia.

OKA-perusteisten suoritteiden osalta ei päästä kokonaisuudessaan täyteen kustannusvastaavuuteen, koska viisumien käsittelymaksu määräytyy EU:n viisumisäännösten pohjalta eikä se nykyisillä viisumien alhaisilla hakumäärillä vastaa ulkoasiainhallinnon omakustannusarvoa. Viisumien laskeneeseen kysyntään on vaikuttanut merkittävästi Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja sen johdosta tehdyt kansalliset rajapäätökset. Kustannusvastaavuuden alhainen prosentti johtuu siten erityisesti viisumien alhaisesta kysynnästä. Lisäksi on huomattava, että EU:n vaatimat IT-järjestelmien kehitys- ja ylläpitotyöt, henkilöstön palkantarkistukset ja inflaatio kasvattavat viisumikäsittelyn kustannuksia. Viisumien käsittelymaksutulojen arvioidaan vuonna 2025 olevan noin 36,6 prosenttia vuoden 2025 julkisoikeudellisten suoritteiden tuotoista.

Liiketaloudellisten suoritteiden tuottojen ja kustannusten arvioidaan pysyttelevän vuoden 2023 tasolla myös vuonna 2025. Liiketaloudellisten suoritteiden tuotot vuonna 2023 olivat 1,95 miljoonaa euroa, kokonaiskustannukset 2,7 miljoonaa euroa ja kustannusvastaavuus 72 prosenttia.

7 Muutostarpeet asetukseen

7.1 Maksuttomat julkisoikeudelliset suoritteet

Asetuksen 8 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maksuttomana suoritteena uusi 17 kohta, jonka mukaan maksua ei perittäisi konsulipalvelulain 13 §:ssä tarkoitettua varojen välittämisestä (UM talletus) silloin, kun se tehdään samanaikaisesti konsulipalvelulain 13 §:ssä tarkoitettua taloudellisen avustamisen (takaisinmaksusitoumus) yhteydessä.

Valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta perittävän maksun tulee vastata suoritteen tuottamisesta aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Varojen välittämistä koskevat toimenpiteet sisältyvät taloudellisen avustamisen antamiseen silloin, kun se taloudellinen avustaminen annetaan samanaikaisesti varojen välittämisen lisäksi.

Lisäksi asetuksen 8 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 18 kohta, jonka mukaan maksua ei perittäisi kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) myöntämästä kansainvälisestä henkilöturvallisuusselvitystodistuksesta (PSC), silloin kun se koskee ulkoasiainhallinnon palveluksessa olevia henkilöitä;

Lisäksi asetuksen 8 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 19 kohta, jonka mukaan kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) myöntämästä kansainvälisestä henkilöturvallisuusselvitystodistuksesta (PSC), ei perittäisi maksua silloin, kun se myönnetään vastavuoroisuusperiaatteella toisen valtion viranomaisen tai kansainvälisen järjestön hakemuksesta kansainvälisen tietoturvallisuusvelvoitteen perusteella;

Lisäksi asetuksen 8 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 20 kohta, jonka mukaan ulkoministeriön EU:n rajoittavia toimenpiteitä koskevien asetusten perusteella myöntämistä poikkeusluvista ei perittäisi maksua.

Lisäksi asetuksen 8 §:n 1 momentin 13 kohtaa esitetään muutettavaksi siten, että kaksikäyttötuotteiden vientiluvat, ennakkotiedot ja maahanjäätitodistukset esitetään poistettavaksi. Koska vientivalvontayksikön antamista suoritteista vientiluvat ja ennakkotietoja koskevat päätökset esitetään maksullisiksi valtion maksuperustelain 4 §:n velvoittavuudesta johtuen. Kohtaan esitetään uutena maksuttomana suoritteena lisättäväksi kaksikäyttötuotteiden Euroopan unionin ja kansallisten yleislupien käyttöilmoitukset.

7.2. Maksun periminen ja palauttaminen

Asetuksen 10 §:ään lisättäisiin mahdollisuus, että maksu voidaan kuitenkin periä myöhemmin, silloin kun kyse on vientivalvontayksikön suoritetta koskevasta hakemuksesta.

Mikäli maksu perittäisiin asian vireillepanon yhteydessä, se aiheuttaisi ylimääräistä viivettä hakemusprosessiin. Hakemus olisi siten käsiteltävä ennen maksun perimistä, koska muutoin maksu, joka suoritettaisiin asian vireillepanon yhteydessä voisi aiheuttaa viivettä hakemusprosessiin, ja saattaisi suomalaiset yritykset heikompaan asemaan verrattuna muihin EU:n jäsenvaltioiden toiminnanharjoittajiin.

8 Muutostarpeet asetuksen liitteeseen

8.1 Lisättävät suoritteet

Konsulipalvelulain 13 §:n mukaisen taloudellisen avustamisen (takaisinmaksusitoumus) osalta luovuttaisiin nykyisestä maksumallista siten, että korvaavaksi malliksi tulisi kaksi erillistä kiinteämaksusta suoritetta:

- Konsulipalvelulain 13 §:ssä tarkoitettu taloudellinen avustaminen hädänalaisessa asemassa olevalle henkilölle (takaisinmaksusitoumus);

Konsulipalvelulain 13 §:ssä tarkoitettu taloudellinen avustaminen (takaisinmaksusitoumus) konsulipalvelulain 15 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kriisitilanteessa.

Lisäksi omana suoritteena säilyisi konsulipalvelulain 13 §:ssä tarkoitettu varojen välittäminen. Esitetään lisättäväksi selventävänä nimikkeenä sulkuihin (UM talletus), joka on suoritteen työnimi. Lisäys olisi tekninen eikä sillä ole asiallista vaikutusta.

Taloudellinen avustaminen (takaisinmaksusitoumus) hädänalaisessa asemassa olevalle henkilölle olisi sellainen, joka tehdään silloin, kun konsulipalvelunsaajan taloudellinen tilanne selvitetään etukäteen normaalisti. Tällöin maksuna olisi voimassa oleva 150 euroa. Taloudellinen avustaminen (takaisinmaksusitoumus) konsulipalvelulain 15 §:ssä tarkoitettussa kriisitilanteessa olisi puolestaan sellainen, joka käsittää kriisitilanteessa lomakkeen antamisen konsulipalvelun saajalle ja sen täyttämisen sekä maksun jälkipörinän. Tämä käsittäisi hallinnollisena työnä laskun lähettämisen ja mahdollisesti saatavan perintään toimittamisen sekä mahdollisesti puhelinkeskusteluja konsulipalvelun saajan kanssa. Maksuksi esitetään 40 euroa.

Asetuksen liitteeseen maksutaulukkoon esitetään lisättäväksi uusina suoritteina: Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) myöntämät suoritteet koskien kansainvälistä henkilöturvallisuus selvitystodistusta (PSC) sekä yritysturvallisuus selvitystodistusta (FSC). Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) suoritteiden käsittelymaksuksi esitetään kansainvälisen henkilöturvallisuus selvitystodistuksen osalta 150 euroa ja kansainvälisen yritysturvallisuus selvitystodistuksen osalta 1600 euroa. Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) laatimien erillisten todistusten, ilmoitusten ja kansainvälisten tietopyyntöjen osalta käsittelymaksuksi esitetään 30 euroa ja vierailulupien osalta 70 euroa.

Lisäksi uusina suoritteina esitetään ulkoministeriön vientivalvontayksikön käsittelemät yksittäisluvut, mukaan lukien yksittäisluvan päivitys (yksittäisluvan muutoshakemus) ja voimassaolon jatkaminen. Lisäksi uusina suoritteina esitetään vientivalvontayksikön käsittelemät kauttakuljetusluvut, välitysluvat, siirtoluvat ja luvat teknisen avun toimittamiseen, sekä koontiluvat, mukaan lukien koontiluvan päivitys (koontiluvan muutoshakemus) ja koontiluvan voimassaolon jatkaminen, sekä ennakkotietopäätökset ja valvonnanalaisuustiedustelut. Vientivalvontayksikön suoritteiden käsittelymaksuksi esitetään koontiluvan ja koontiluvan voimassaolon jatkamisen osalta 900 euroa ja muiden suoritteiden osalta 190 euroa.

Uusien suoritteiden kustannusvastaavuuslaskelmat ovat muistion liitteenä.

9 Vaikutusarviointi

9.1. Taloudelliset vaikutukset valtion kannalta

9.1.1 Pysyvät kustannukset

Vientivalvontalupia koskevien suoritteiden käsittelymaksujen muuttuminen maksulliseksi aiheuttaisi lisämenoja valtiolle, jotka syntyisivät suoritteiden maksujen käsittelystä viranomaistoiminnassa. Vientivalvontalupia koskevien suoritteiden käsittelymaksujen käsittelystä aiheutuvat lisämenot kohdentuvat hallinnonalojen maksulliseen toimintaan ja ne tulee jatkossa valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti kattaa täysimääräisesti vientivalvontalupien käsittelymaksuilla. Kustannukset koostuvat maksuista johtuvan lisätyön aiheuttamisista henkilöstökustannuksista. Suoritteista perittävien maksujen käsittelystä aiheutuva työ aiheuttaa lisätyötä yhden henkilötyövuoden verran.

Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) turvallisuusselvitysten käsittelymaksujen muuttuminen maksulliseksi aiheuttaisi myös lisämenoja valtiolla, jotka syntyisivät suoritteiden maksujen käsittelystä viranomaistoiminnassa. Myös kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA:n) suoritteiden käsittelymaksujen käsittelystä aiheutuvat lisämenot kohdentuvat hallinnonalojen maksulliseen toimintaan ja ne tulee jatkossa valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti kattaa täysimääräisesti turvallisuusselvitysten käsittelymaksuilla. Kustannukset koostuvat maksuista johtuvan lisätyön aiheuttamisista henkilöstökustannuksista. Suoritteista perittävien maksujen käsittelystä aiheutuva työ aiheuttaa lisätyötä yhden henkilötyövuoden verran.

Lisäresurssitarve suoritteiden maksulliseksi muuttumisen vuoksi aiheuttaa siten lisätyötä kahden henkilötyövuoden verran. Yhden henkilötyövuoden vuosittainen kustannus on noin 60 000 euroa. Ulkoasiainhallinnon tarvitseman henkilöstötarpeen kattaminen aiheuttaisi siten noin 120 000 euron vuosittaiset lisäkustannukset. Lisäresursointi tarpeen aiheuttamat kustannukset voidaan sisällyttää uusien maksullisten suoritteiden hintaan. Uusien maksullisten suoritteiden volyymia ja suoritteiden hinnoittelua arvioidaan vuosittain ulkoministeriön maksuasetuksen valmistelun yhteydessä. Lähtökohta on, että uusien maksullisten suoritteiden kustannukset katetaan käsittelymaksuilla. Valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo).

9.1.2 Varojen siirtäminen ja taloudellinen avustaminen

Muutosten taloudellinen vaikutus julkisen talouden kannalta arvioidaan vähäiseksi. Sen sijaan yksittäisen konsulipalvelun saajan kannalta suoritteiden maksuperusteiden täsmentämisellä on merkitystä.

9.1.3 Maksullisuuden laajentamisesta aiheutuvat maksutulojen lisäykset

Kansallisen turvallisuusviranomaisen suoritteiden osalta maksullisuuden laajentamisen arvioidaan kerryttävän vuositasolla noin 764 000 euroa lisätuloja, mikäli laskelman perusteena käytetään ulkoministeriön asetusluonnoksen liitteessä eriteltyjä valtion julkisoikeudellisista suoritteista perittäviä maksuja sekä vuoden 2023 suoritemääriä.

Kansallinen turvallisuusviranomainen myönsi vuonna 2023 yhteensä 5141 kansainvälistä henkilöturvallisuusselvitystodistusta, joista 4591 olisi esitetyn muutoksen mukaan katsottu maksullisiksi suoritteiksi. Tämän lisäksi kansallinen turvallisuusviranomainen myönsi 12 kansainvälistä yritysturvallisuusselvitystodistusta ja vahvisti 737 kansainvälistä vierailulupapyyntöä. Muiden kansallisen turvallisuusviranomaisen myöntämien todistusten sekä kansainvälisten selvityspyyntöjen lukumäärää on vaikea arvioida tarkasti, mutta varovaisesti arvioiden tällaisten todistusten sekä selvityspyyntöjen määrä on noin 8 prosenttia edellä mainittujen todistusten lukumäärästä.

Suoritteiden muuttuminen maksulliseksi voi kuitenkin vaikuttaa kansallisen turvallisuusviranomaisen vastaanottamiin hakemusmääriin, mikä tulee huomioida arvioitaessa muutoksen vaikutuksia ja maksutulojen lopullista määrää. Puolustusvoimien osuus kansallisen turvallisuusviranomaisen vuonna 2023 myöntämistä henkilöturvallisuusselvitystodistuksista on ollut noin 60 prosenttia ja vierailuluvista noin 85 prosenttia, mikä tarkoittaa myös merkittävää uutta kustannuserää puolustusvoimille. Muiden viranomaisten osuus myönnettyjen henkilöturvallisuusselvitystodistusten määrästä vaihtelee merkittävästi ja näin ollen lisäkustannukset ovat pienempiä. Esimerkiksi sisäministeriön hallinnonalla Rajavartiolaitoksen osuus kansallisen turvallisuusviranomaisen vuonna 2023 myöntämistä henkilöturvallisuusselvitystodistuksista oli noin 1,5 prosenttia ja ulkoministeriön osuus noin 7 prosenttia.

Vuoden 2022 aikana ulkoministeriön vientivalvontayksikköön tuli vireille 1020 yksittäislupahakemusta, 41 ennakkotiedustelua, 73 valvonnanalaisuustiedustelua, 13 kauttakuljetuslupahakemusta, 30 välityslupahakemusta, 14 siirtolupahakemusta, 17 koontilupahakemusta, 15 hakemusta koontiluvan voimassaolon jatkamisesta ja 249 koontiluvan muutoshakemusta. Vuoden 2023 aikana vientivalvontayksikköön tuli vireille 902 yksittäislupahakemusta, 25 ennakkotiedustelua, 46 valvonnanalaisuustiedustelua, 15 siirtolupahakemusta, 12 koontilupahakemusta, 20 hakemusta koontiluvan voimassaolon jatkamisesta ja 277 koontiluvan muutoshakemusta. Vientivalvontayksikölle vireille tulleiden hakemusten määrä vaihtelee, joten on vaikeaa arvioida tarkasti, kuinka paljon tuloja vientivalvontayksikön suoritteista saataisiin vuositasolla. Edellä esitetyn perusteella voidaan kuitenkin arvioida, että vientivalvontayksikön aiemmin maksuttomat suoritteet kerryttäisivät muutosten perusteella lisätuloja noin 285 775 euroa vuodessa, mikäli laskelman perusteena käytetään ulkoministeriön asetuksen liitteessä eriteltyjä valtion maksuperustelain 6 §:n 2 momentin mukaisia julkisoikeudellisista suoritteista perittäviä maksuja sekä vuosien 2022 ja 2023 suoritemääriä.

Edellä mainittujen suoritteiden muuttuminen maksulliseksi arvioidaan kerryttävän ulkoministeriön tuloja noin miljoonalla eurolla vuosittain.

9.1.4 Poikkeuslupien maksuttomuus; arvio taloudellisesta vaikutuksesta julkisen talouteen

Vuoden 2022 aikana ulkoministeriön vientivalvontayksikköön tuli vireille 265 poikkeuslupahakemusta ja 30 poikkeuslupaa myönnettiin. Vuoden 2023 aikana vientivalvontayksikköön tuli vireille 23 poikkeuslupahakemusta ja 1 poikkeuslupa myönnettiin. Vuoden 2024 aikana on tullut 5 poikkeuslupahakemusta vireille ja 1 poikkeuslupa on myönnetty. Vientivalvontayksikölle vireille tulleiden poikkeuslupahakemusten määrä vaihtelee suuresti, joten on vaikeaa arvioida, kuinka paljon tuloja poikkeusluvista saataisiin vuosittain.

Vuoden 2022 aikana pakoteyksikköön tuli vireille 72 poikkeuslupahakemusta ja 60 poikkeuslupaa myönnettiin. Vuoden 2023 aikana tuli vireille 111 poikkeuslupahakemusta ja 59 poikkeuslupaa myönnettiin. Tämän vuoden aikana on tullut 55 poikkeuslupahakemusta vireille (10.9.2024).

Koska poikkeuslupahakemusten määrät poikkeavat edellä todetun tavoin, on siten erittäin vaikea arvioida keskimääräistä vuosittaista hakemusmäärää poikkeuslupien osalta. Hakemusten määriin vaikuttavat EU:n päätökset mahdollisista uusista pakoteregiimeistä sekä lisäpakotteet jo voimassa oleviin pakoteregiimeihin. Mikäli esimerkiksi Venäjän hyökkäys Ukrainaan vielä jatkuu tai se muutoin voimistuu tai pitkittyy, saattaa tällä olla nopeita ja merkittäviä vaikutuksia uusien pakotteiden määrään ja vastaavasti vaikuttaa poikkeuslupahakemusten volyymeihin. Valmistelussa on arvioitu keskimääräiseksi hakemusmääräksi vuosittain noin 70 hakemusta. Arvioon sisältyy kuitenkin paljon edellä todettuja epävarmuustekijöitä. Mikäli poikkeuslupahakemuksista perittäisiin maksu, olisi se edellä muistiossa esitetyillä perusteilla omakustannus arvoa alempi suoritemaksu.

Jos edellä todettu arvio hakemusmäärästä osoittautuisi oikeaksi, poikkeuslupahakemuksista saamatta jäänyt tulo, ottaen huomioon, että luvista perittäisiin omakustannusarvoa alempi maksu, olisi karkean arvion mukaan noin 14.000 euroa vuosittain.

9.2 Vaikutukset yrityksiin

Vaikutukset kohdistuvat kaksikäyttötuotteiden viejinä toimiviin yrityksiin. Tämän lisäksi kaksikäyttötuotteiden viejinä voi myös toimia muu taho kuin yritys, kuten esimerkiksi yliopisto. Kaksikäyttötuotteiden viejien lisäksi vaikutuksia saattaa myös olla sellaisten yritysten toimintaan, jotka toimivat kaksikäyttötuotteiden välittäjinä, kauttakuljettajina, unionin sisäisen siirron toimijana tai kaksikäyttötuotteisiin liittyvän teknisen avun toimittajana. Unionin valvontaluetteloon sisältyville kaksikäyttötuotteille on vuosina 2020–2023 hakenut vientilupaa Suomesta yhteensä 72 viejää. Unionin valvontaluetteloon sisältymättömien kaksikäyttötuotteiden vienti ei lähtökohtaisesti ole luvanvaraista, joten tällaisten viejien määrästä ei ole mahdollista esittää arviota.

Ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan yritysten lausuntokierroksella antamien tietojen pohjalta olevan vaikutuksia niiden toimintaan.

Vientivalvontalupien käsittelymaksujen muuttuminen maksullisiksi aiheuttaa kustannuksia toiminnanharjoittajille, lisää hallinnollista taakkaa ja sillä saattaa olla vaikutuksia kilpailukykyyn. On mahdollista, että pieniarvoiset viennit tyrehtyvät, koska käsittelymaksu ylittää viennin arvon. Maksullisuuden asettamisella voi myös olla vaikutuksia suurikokoisempiin vienteihin. Lausuntokierroksella annettujen yritysten näkemysten mukaan ehdotettu sääntely ei ole myöskään yhdenmukainen hallitusohjelman normipurun, hallinnollisen taakan keventämisen ja viennin edistämisen tavoitteiden kanssa.

Valtaosa EU-jäsenmaista ei peri maksua vientiluvista. Ruotsi puolestaan soveltaa viejiin vuotuista maksua, mikä on kevyempi hallinnollinen taakka vientiyrityksille kuin nyt ehdotetulla sääntelyllä, jossa ehdotetaan, että maksu peritään jokaisen hakemuksen käsittelystä.

Lisäksi on arvioitu, että maksullisuuden myötä kaksikäyttötuotteiden viejät mahdollisesti harkitsevat perusteellisemmin hakemusten tarpeellisuutta. Näin ollen on oletettavaa, että maksullisuuden myötä tulee muutoksia lupahakemusten määriin. Toiminnanharjoittavat tulevat mahdollisesti myös miettimään vaihtoehtoisia ratkaisuja, esimerkiksi hakea yhtä lupaa useamman sijasta, sillä myönnetty lupa on yleensä voimassa kaksi vuotta.

Liitteet:

1. Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) henkilöturvallisuusselvitystodistuksen omakustannusarvo
2. Kansallisen turvallisuusviranomaisen (NSA) yritysturvallisuusselvitystodistuksen omakustannusarvo
3. Ulkoministeriön vientivalvontayksikön suoritteiden omakustannusarvot
4. Ulkoministeriön vientivalvontayksikön EU:n rajoittavia toimenpiteitä koskevien asetusten perusteella myöntämien poikkeuslupien omakustannusarvo
5. Passin hintaa koskeva kustannuslaskelma
6. Ulkoministeriön maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma vuodelle 2025